

Néhány gondolat az angol hosszúkard-vívásról

Töröcsvári Attila, Scholler 3 dolgozat

A hosszúkardvívás német és olasz hagyományait számos mester tollából ránkmaradt kódexből, kéziratból, házi- vagy vívókönyvből tanulmányozhatjuk, más nemzetek korabeli vívó, speciálisan hosszúkardvívó technikáiról, tanítási módszereiről, taktikai vagy stratégiai megfontolásairól csak kevés korai forrás maradt fenn.

Nem feltételezhetjük, hogy csak e két közismert tradícióban fejlődött a hosszúkardvívás magas szintre, ellenkezőleg: Martin Syber 1491-es vívókönyvében név szerint említett nemzetek közt szerepel Anglia, mint sok jó mester hazája.¹ Még érdekesebb, hogy Richard Marsden kutatásai szerint² a XIV. sz. közepén-végén az olasz vívóhagyományt megtermékenyítették az olasz városállamokban szolgáló angol zsoldosok és lovagok, és *“...It was in this melting pot of mercenaries that Fiore de Liberi learned his trade and later created his Flower of Battle, a book designed for primarily military purposes and self-defense...”* *“...ez volt a zsoldosok azon olvasztótégelye, ahol Fiore de Liberi mesterségét tanulta, és ahol később megalkotta könyvét, A Harcnak Virágát, melyet elsősorban katonai használatra és önvédelemre szánt...”*.

A középkori angol vívóhagyományról igen kevés, összesen három konkrét kézirat maradt fent a XVII. sz. előttről. Ebben a dolgozatban az angol hosszúkard és az olasz hosszúkard kapcsolatát elemzem, néhány kiragadott példával szemlélítve a feltételezett kapcsolatot.

A dolgozatot Brandon P. Heslop and Benjamin G. Bradak: *Lessons on the English Longsword, Paladin Press, 2010* könyvének felhasználásával készítettem, értelmezésüket a továbbiakban *interpretáció* kifejezéssel jelölöm.

Források

A három kézirat:

- Additional Manuscript 39564 (Ledall tekerics), 1535-1550, lásd részletesen: [http://wiktenauer.com/wiki/Ledall_Roll_\(Additional_MS_39564\)](http://wiktenauer.com/wiki/Ledall_Roll_(Additional_MS_39564))
- Ms Harley 3542 (Harleian Manuscript 3542, Man Yt Wol), 1440 körül, lásd részletesen [http://wiktenauer.com/wiki/Man_yt_Wol_\(MS_Harley_3542\)](http://wiktenauer.com/wiki/Man_yt_Wol_(MS_Harley_3542))

1

Wer ere wil erwerben
vor fur~rsten vnd vor herren /
Im vechtn mit dem schwert /
das ist gut vnd bewert /
der volg meiner lere /
der gesyeget ymmermere /
die sechs geng halt in huett /
die sind gar preislich gutt /
in den wol begriffen ist /
vil manches gutten maisters list /
Aus vngerñ behem aus italia /
Aus Franckreich Engellant

Ki dicsőséget kíván szerezni
hercege vagy ura előtt
Vívván a karddal,
mely jó, s helyes,
Az kövesse tanításom
s folyton győzelmet arat
tartsd a hat tartást védekezésnél,
melyek méltán jók,
bennük érthető (megfogant)
sok jó mester tanítása
Magyarországról, Csehföldről, Italiából,
Franciaországból, Angliából

hollant prabant vnd aus sweuia

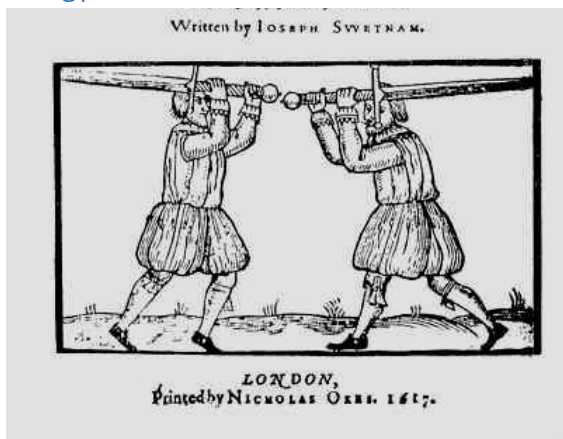
Hollandi s Brabantföldről, azonképp Svárországtól is

Martin Syber, *New Zettel, Glasgow Version, 1508*, transcribed by Dierk Hagedorn,
http://wiktenauer.com/wiki/Martin_Syber, downloaded June 2015

²² Richard Marsden, *(A limited) History of the Longsword: The longsword as a battlefield weapon*
<http://www.worksofrichardmarsden.com/historyofthelongsword.htm>, downloaded June 2015

- Cotton MS Titus A XXV (Cottonian) 1450-1465, lásd részletesen http://wiktenauer.com/wiki/Cotton_MS_Titus_A_XXV

A fegyver

Joseph Swetnam, *The Schoole of the Noble and Worthy Science of Defence*, fedőlap

Joseph Swetnam későbbi, már nyomtatott könyvében³ a XII. fejezet az Angliában használt, egykezes kardnál két hosszabb kardot említ: a kétkezes kardot (mely feltételezhetően és a könyv fedőlapjának vitatható hitelesség illusztrációja alapján egy a hosszúkardnál jóval nehezebb fegyver) és a fattyú kardot (bastard sword). Ez utóbbiról a következőt írja: “*The bastard sword, that is somewhat shorter than a long Sword yet longer than a Short sword*”, “A fattyú kard, mely valamivel rövidebb, mint a hosszúkard de hosszabb mint a rövid kard”.

Oakeschott tipológiája szerint a hosszúkardok a XII és XIII osztályba tartoznak, a Swetnam osztályozás alapján és alább ismertető hipotézis szerint (mely ellentmond a Wikipédia hosszúkardról szóló angol cikkének⁴) az angol hosszúkard a fennmaradt három forrásban használható tipikus formája a XIV. században a németnél rövidebb lehetett, és inkább az olasz, két kézzel fogható kardra emlékeztethetett (vagy fordítva: az olasz forma hasonlít az angolra.)

Hipotézisemet, Swetnam korabeli megjegyzésén túl, a következőkre alapozom:

1. a három forrás közül kettőben vannak egykezes technikák
2. a kor Angliájában a zavaros viszonyok közt rablóbandák fosztogattak (“*bastards*”), ez mozgékonyt és nem páncélozott harcmodort kíván és feltételez
3. az angol hosszúkard interpretációja gyors, agresszív stílust ír le, tényszerűen: kifejezései a korabeli német és olasz kifejezéseknél agilisabbak (lásd később)

Fiore dei Liberi, *Flos Duellatorum*
példák kardgomb tartására

Az **angol és olasz hosszúkard közötti első kapcsolatot** a fegyver formájában és méretében vélem felfedezni: az olasz hosszúkardok markolata általában rövidebb, a kardgomb elnyújtott, hogy rá lehessen fogni.

³ Joseph Swetnam, *The Schoole of the Noble and Worthy Science of Defence*, London, printed by Nicolas Ocel, 1617.

[http://wiktenauer.com/wiki/The_Schoole_of_the_Noble_and_Worthy_Science_of_Defence_\(Joseph_Swetnam\)](http://wiktenauer.com/wiki/The_Schoole_of_the_Noble_and_Worthy_Science_of_Defence_(Joseph_Swetnam)) and <http://www.thearma.org/Manuals/swetnam2.htm>, downloaded June 2015,

⁴⁴ “*The French épée bâtarde and the English bastard sword originate in the 15th or 16th century, originally in the general sense of “irregular sword, sword of uncertain origin”, but by the mid-16th century could refer to exceptionally large swords.*” <https://en.wikipedia.org/wiki/Longsword>, downloaded June 2015

Az angol hosszúkardvívás egy interpretációja

Heslop és Bradak hosszú éveken keresztül analizálta és rekonstruálta az angol hosszúkardvívás elemeit, lehetséges formáját, taktikai és oktatási módszereit.

Röviden összefoglalva:

- a források meneteket és tanácsokat írnak le (nem állásokat, tartásokat, védekezési módszereket),
- bár léteznek megnevezett állások, védekek, a mentek ezeken keresztül folytonos mozgást kívánnak
- a korabeli német és olasz forrásokkal szemben vannak kettőnél több szereplős menetek (ez ismét alátámasztja a fosztogatók elleni védekezésre szolgáló képzést)
- a lábmunka sokféle lépésből áll, és a lépések a korban szokásosnál részletezettebben leírtak,
- két kézirat hasonló nyelvezetet használ, valamint megjegyezhető rimes formájú vers van az egyik kéziratban – ezek képzési rendszert, iskolát feltételeznek.

Számomra legérdekesebb, és legfontosabbnak is azt tartom, hogy míg a lichtenaueri tradíciónál a négy alapvető védekező állás (ökor, eke, tető, bolond) nem jelent önmagában közvetlen támadást, az angol hosszúkard (interpretációja szerint) **védekező állásai egyben közvetlen támadások** is

Bár a kéziratok nem így épülnek fel (aminek oka lehet az is, hogy ezek valószínűleg csak gyors, személyes feljegyzések, nem pedig vívókönyvek), röviden ismertetem az állásokat és ütéseket **Heslop és Bradak szerint**.

Lábmunka

Az állás szokásos német (viszonylag magas, teletalpas), a rekonstrukciós képeken a hátul lévő láb a súlypont kisebb része az első talppárnán helyezkedik el.

A lépések szokásosak; kiemelendő specialitás a cock-step, mely a feltételezés szerint mindkét lábbal párhuzamosan történik, "ahogy a kakas támad", gyors támadómanőver lábmunkája hátráló ellenfél agresszív megközelítéséhez.

Tartások

Saját értelmezésem szerint az angol hosszúkard még a lichtenaueri egytempós vívásnál is direkter: minden tartásnak direkt támadófunkciója van:

1. roebuck – őzbak: ökor-szerű tartás, függőleges keresztvassal, előkészület szúráshoz
2. hawk – sólyom: felső, Meyer tetőnek megfelelő, teljes "negyedelő" ütéshez előkészület
3. boar – vaddisznó: "földet szűrő" (Fiore) vaddisznófog,
4. dragon's tail – sárkányfarok: mint Fiore hosszúfarok
5. stop guard – megállító védés: mint eke
nem szerepel a kéziratokban, Heslop és Bradak mint **természetes tartás** adja hozzá a többihez.

Szúrások, vágások és ütések

A szúrások őzbak vagy megállító tartásból egyszerű előrelépéssel, vagy vaddisznó állásból a másik kettőbe való mozdítással és előrelépéssel kivitelezhetők. Van hátrafelé lépésben megállító szúrás, és hosszú előre lépéssel kombinált kötött pengés szúrás is, valamint fordulás közbeni szúrás (több ellenfél esetén.)

A vágások előrelépéssel, a kard két állás közti átvitelével kivitelezendők.

Az ütések igen sokfélék lehetnek:

- rake -- csukló (mint tramazzone csuklóból)
- half -- könyök (mint kétkezes tramazzone könyökből forgatva)
- quarter – teljes karból-vállból ("négybe vágó", Zornhau-szerű)

A fentieknek van teljes és fél formája (mely utóbbi az ütés félútig való kivitelezését jelenti).

- Hawk – sólyom ütés: teljes, széles vagy rövid felső ütés, sólyom tartásból indítva⁵
- Fool – bolond ütés, egykezes lengőütés a felső nyílásokra
- Cross – kereszt, lehet sólyom, vagy negyedelő kereszt (quarter-cross)
- Round – teljes kör
- Smyte bake – hamis éles vágás

Az ütések lehet duplázni, hátralépés, hosszú lépés vagy kakaslépés közben kivitelezni.

Védések

A védések eltérítő vagy takaró jellegűek.

- Pendant – függő: lógó hegynek megfelelő; a markolattal az arc vagy mell magasságában, deflektáló jellegű, előkészület egy közvetlen visszavágáshoz
- Reverence to the cross – korona: megállító jellegű
- Rabbit – félreütések: az ellenfél kardjára irányuló, alsó vagy legfeljebb közép magas félreütés, közvetlen előkészület vágáshoz vagy szúráshoz.
- Wipe – az ellenfél pengéjének eltakarítása

Taktikai fogalmak

A következő taktikai fogalmakat találtam:

- Break – törés vagy ellenfélre törés, azaz támadás
- Gather – nyomás alatt tartás előrelépéssel kombinált támadás
- Chase foin – közelről való szúrás
- Proffer – megfélemlítés: tipikusan egy szúrás kivitelezése előny megszerzésére
- Running – befutás: több, agresszív lépéssel kivitelezett támadás
- Reckle – átfutás: szúrással kombinált átfutás
- Tracing – lekövetés: az ellenfél követése vagy épp tükrözése
- Stroke aventure – "kockázatos ütés", az ütés védekezés vagy védelem nélküli felvállalása
- Voiding – érvénytelenítés, hátralépéssel vagy traverzálassal hatástalanítani az ellenfél ütését.

Az angol hosszúkardvívás agilitása: nyelvi érvek

Az angol vívás is szimbolikus nyelvezetet használ (nem sorszámokat vagy abszolút neveket), akárcsak a német vagy olasz.

Feltételezhető, hogy az elnevezések sugalmazóak, és közismert (állati) viselkedéseket, mozgást idéznek fel.

A használt nevek azonban szubjektíven "gyorsabb" érzetet keltenek:

- Tető (német) – sólyom (véltetőleg szójáték!)
- Ökör (német), ablak (olasz) – őzbak
- Rebattare (olasz) – nyúl (biztosan szójáték! Rabbit = rabett ~ rebeat, rebate)
- ? – kakas lépés
- Coda lunga (olasz) – sárkányfarok
- Eisenport – nincs ilyen statikus védekező pozíció

⁵ Egyes vélemények szerint (<http://www.angelfire.com/planet/megalophias/termmeanings.html>) néhány "hawk" ütés valójában "awk", azaz ügyetlen ütés; nem osztom ezt a véleményt mert a "h" hiánya lehet szövegkopás, transzkripció hiba, helyesírási hiba de akár a néma h tájnyelvi, tudatos elhagyása is.

A fentiek alapján megfontolandó, hogy a modern sportvívásnál ezt a szokásosnál mozgékonyabb iskolát nem volna-e érdemes mélyebben tanulmányozni.⁶

Hipotézis: az olasz tradíció fejlődését az angol hosszúkard erősen befolyásolta

A történelmi és tárgyi bizonyítékokon túl a következő lehetséges **másodlagos érvek** támasztják alá az angol kard európai, de különösen a birodalmi (olasz) hagyományra való hatását.

Hawk

Vadinál megjelenik a *posta di falcone*. Ez Fiore rendszerébe, valószínűleg a tanítás konzekvens volta (felső tartás nincs és értelmetlen *abbrazzareban*) és a páncélos harcban való értelmetlensége miatt, hiányzik.

Mindkét iskola ugyanazt az állatot használja, de, bár az angolban a XIII. századtól létezik a FALCON szó, mégis a szász eredetű⁷ szót használják.

Különösen érdekes, hogy

- a "hawk" tartás egy lefelé irányuló gyors vágással folytatódik, míg a *posta di falcone* egy állásnak tűnik, a belőle indított vágásnak már más a neve (nem integrált a fogalom)
- a *hawk* szó formailag emlékeztet a *hew*⁸, *Hau* ütés szavakra, *hawk* = *Hauke* ~ *Hau* (német), *Hew* (angol)

Dragon's tail – sárkányfarok

A birodalmi tradícióban egyszerűen hosszúfarok (*coda lunga*), mely d'all Agocchie vívókönyvében egy elég erőltetett magyarázatot kap: "figyelmezz azokra, kiknek hosszú farka [sok követője] van".

Vadi vívókönyvében azonban ezt a rajzot találhatjuk:

Philippo di Vadi, *De Arte Gladiatoria Dimicandi*, 15r

A szöveg:

A jobb kéz legyen tiszta, bátor és halálos, mint egy kígyó.

A képen azonban egy sárkány, és nem kígyó látható!

A sárkány, mint szimbólum, a kardhoz és közvetlenül a jobb kézhez kötődik.

A sárkányfaroknál hátul van a kard pengéje, elől pedig a kardgomb -- Heslop és Bradak szerint a sárkány feje maga a kardgomb, melyet más hagyományokban páncélos harc esetén kihegyesítenek, vagy Fiore törként használ.

Véleményem szerint a rajzban még tükröződik az importált szimbólum, de a nevet Fiore és verset Vadi itáliai kultúrába beilleszthetően fordította le.

Rabbit

Az interpretáció említi a vadnyúl hátsó lábbal alulról felfelé rúgással való támadását⁹, ezzel a "rabbit" szó egyben szójáték, mely egyszerre három aspektust (állati viselkedés, szóhasonlóság, visszaütés) takar. Az ilyesfajta szójáték az angol nyelvben nem ritka.¹⁰

⁶ Az IIC kupán sok egykezes találat volt; az angol hosszúkardban az egykezes technikák menetekben elemezhetőek, tanulhatók.

⁷ http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=hawk&searchmode=none
c. 1300, *hawk*, earlier *havek* (c. 1200), from Old English *hafoc* (West Saxon), *heafuc* (Mercian), *heafoc*, "hawk," from Proto-Germanic **habukaz*

⁸ http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=hew&searchmode=none
Old English *heawan* "to chop, hack, gash" (class VII strong verb; past tense *heow*, past participle *heawen*)

Fiore esetében a “rebbattare” azonban egyszerűen csak a visszaütést jelent.

E két név hasonlósága a hasonló funkcióra valószínűleg nem véletlen. A jelentés egyszerűsödése, a dimenziócsökkenés - absztrahálódás a valószínűbb irány (azaz, az olasz tradíció vehette át a nevet), mint az, hogy az angolok átvesznek egy nevet és egy technikát, és ráismerésnek a remek szójátékra meg arra, hogy a nyúl pont így védekezik, ha megszorítják.

Összefoglaló

A fentiekben az angol kardvívás rövid összefoglalását adtam, valamint lehetséges kapcsolatát elemeztem az olasz tradícióval.

További feladat az angol kardvívás egyes meneteinek megértése – az interpretáció verifikálása és egyéb interpretációkkal való összevetése, további másodlagos források elemzésével, valamint a különböző hagyományok hasonlóságának további elemzése, a biomechanikai trivialisoktól való tudatos elvonatkoztatással.

⁹ <http://news.nationalgeographic.com/2015/06/150624-rabbits-snakes-animals-science-nation-video/>, 1'15" nél:

¹⁰ <http://londontopia.net/londonism/fun-london/language-top-100-cockney-rhyming-slang-words-and-phrases/>